

OSMAN GAZİ DÖNEMİ VE BURSA

BURSA

OSMANGAZİ BELEDİYESİ YAYINLARI

Ulubatlı Hasan Bulvarı No: 6 Santral Garaj / Bursa

Tel: 0.224.444 16 01 Faks: 0.0224.270 70 63

www.osmangazi-bld.gov.tr

Osman Gazi Dönemi ve Bursa

Proje Koordinatörü:

Kenan Kır

Osmangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü

Organizasyon Sorumlusu:

Mehmet Uzun

Osmangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

ISBN 978-975-2406-14-8

1. Basım: Şubat 2019

Kapak / İç Düzen:

Gaye Kitabevi

Baskı:

Deren Matbaacılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.

Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. No: 9/Z Beylikdüzü – İstanbul

Tel: 212 875 48 86

Sertifika No: 34011

AÇILIŞ BİLDİRİSİ

Osman Gazi: Son Araştırma Sonuçları

Halil İnalıcık*

Helenizm ve Türkler. Bu uzun mücadele üzerinde tarihçilik her iki tarafta da, Türkler tarafında da Rumlar tarafında da, tamamıyla hissi, duygusal ve siyasi gayelere hizmet etmek üzere çok çarpıtılmış bir şekilde tedkik ediliyor. Bizans-Osmanlı münasebetleri; Yunanistan'da da aynı şekilde. Türkiye'de de öyle. Objektif, -objektif tarih olamaz zaten hiçbir zaman— fakat belgelere dayanan, daha sağlıklı, gerçeğe oldukça yakın bir tarihi takrir elimizde yok maalesef. Bu hususta Bizantinoloji tarafında benim en çok takdir ettiğim Bizantinist Ostrogosky'dir. Slav'dır, Yunanlı olmadığı için daha bî- taraf yazabiliyor. Zachariadou da öyle. O da oldukça tarafsızdır.

Ben Osman Gazi, Orhan Gazi ve I. Murad devrini, bir seneden beri yoğun olarak araştırmaktayım. Bizans kaynaklarını eskiden doğrudan doğruya kullanamıyordum. Fakat şimdi çok güzel Almanca ve Fransızca tercümeleri var. Pachymeres'in Faiyee ve Lorient tercümesi 4 cilt çok güzel. Faiyee'nin yaptığı tefsirlerde notlarında çok hataları var ama, tercüme çok önemli. Pachymeres'i çok iyi okudum ve Osman Gazi makalelerimde göreceksiniz. Bî-taraf olmaya çalıştım. Pachymeres diyor ki; Osman Gazi'yle yağma için gelen gaziler Boğaziçi'ne kadar geldiler. Yoros, yani Hyeron'a geldiler. Şimdi bizim tarihçiler için Hyeron neresi, Yoros nerede hiç üzerinde durmuyorlar. Yoros Boğaziçi'nin Karadeniz'e çıkan en önemli kalesidir. Osman Gazi zamanında akıncılar oraya kadar gelmiş. İstanbul'a giderseniz mutlaka Yoros'a gidin. Şimdi Anadolu Kavağı'na vapurla gideceksiniz, oradan bir taksi alacaksınız, yukarıya doğru çıkacaksınız. Eskiden askerî bölgeydi çıkılamıyordu. Fakat bugün turistlere açıktır, gezilebiliyor. Eski bir Bizans kalesidir,

* Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi.

muazzam bir kale çok büyük. Ve Karadeniz Boğazı'ndan gelen Kazak –o zaman Dinyeper'den gelen Rus hücumlarını durdurmak için yapılmış- ve Hyeron-Yoros şu bakımdan da önemli, bir gümrük da-iresinin başlangıç noktasıdır burası. Aydın'a kadar olan, Gelibolu yarımadası dahil gümrük bölgesi vardı, ta Roma zamanına kadar uzanır. Çok önemli bir kale bu. Pachymeres diyor ki, bu Türkler Yoros'a kadar geldiler. Demek ki Osman Gazi zamanında Boğaziçi'ne kadar gelmişler. Tabii buradaki gelen Türkler Anadolu'nun içlerinden geldiler.

Başka bir şey tespit ettim, çok enteresan bir şey, bu münasebetle. Osman Gazi Bizans İmparatorluğu ile karşı karşıya geldi, çünkü biliyorsunuz İznik'i muhasara ediyordu. İznik'i korumak için doğrudan doğruya imparatorun idaresi, Osman Gazi'yi karşısına aldı. Demek o anda Bizans Osmanlı mücadelesi başladı. Çünkü İznik'i almak istiyor Osman Gazi. Ben bu konuda iki makale yazdım. Bu gelişmeler artık apaçık bir hakikattir. Fakat bizim tarihlerimizde Osman Gazi'nin esas hedefinin İznik olduğu hiç söylenmez. İznik tabii Bizans'ın ikinci payitahtı. Kilise bakımından daima konsüllerin toplandığı en önemli merkezdir. O, tehlike altına düşüyor. Osman Gazi onu abluka altına aldı. İki kule yaptı. Bursa'ya da aynı şekilde iki kule yaptı. Birisi dağ başında yukarıda diğeri de Kükürtlü'de olmak üzere iki kule yaptı. Bu bütün batı Anadolu'daki büyük şehirleri düşürmek için kullandıkları bir taktiktir. O zaman top yok. O kaleler hücumla alınmaz. Onun için tatbik edilen metod, aç bırakarak, suyunu keserek teslim olmaya zorlamak. Bütün fetihler, Rumeli'de de ilk zamanlar böyle yapıldı. Balkanlarda birçok şehirler böyle alındı. Şehir aç ve susuz kalınca, oradaki halk tekfura ayaklanıyor. Bırak bizi. Nasıl olsa teslim olursak Osmanlı bizi öldürmeyecek diyorlar. Şimdi Osmanlı çok kurnaz bir politika izliyordu. Teslim olan şehirlerin halkına dokunmuyordu. Himaye ediyordu. Onun için halkı kendi tarafına çekiyor. Halkı aç bırakıyor ve kumandanlar ister istemez teslim zorlanıyordu.

Bursa fethi üzerinde Aşıkpaşazade'deki o rivayet çok otantiktir. Sözde kumandana soruyor Orhan, neden teslim oldunuz diyor, orda anlatıyor, birkaç şart söylüyor, bir tanesi de açlıktır. O çok otantiktir. Bütün şehirleri Osmanlılar böyle aç bırakarak teslim alıyor. Ve teslim olan halka dokunmuyorlar. Yani canına, malına, ailesine dokunmuyor ve dinlerini serbestçe icra etmelerine izin veriyorlar. Sadece esas kiliseleri camiye çeviriyorlar. Biliyorsunuz fethin en sembolik tarafı şudur: bir yer fethedildiği zaman Osmanlıların ilk yapacakları, bir kiliseyi camiye çevirip ezan okumaktır. Fatih İstanbul'u aldığı

zaman ilk gittiği yer neresidir? Ayasofya Camii. Burasının bir İslam territory olduğunu göstermek.

Şimdi Pachymeres'ten Osman Gazi'nin esas maksadını Türk kaynağı ile başladığınız zaman çok enteresan durumlar anlaşılıyor. Fakat emin olamadığımız için Batı kaynakları ile onları kontrol ettğimiz zaman doğru bir yorum yapabiliyoruz. Mutlaka Bizans kaynakları ile karşılaştırmamız lazım. İkincisi, Gregoras'ı ve Kantakuzenos'u kullanmak lazım, Almanca'ya tercüme ettiler. Demek ki ben bugün bu Yunan kaynaklarını kullanabiliyorum. Şimdi diyorlar ki biz de Bizantinist yetiştirelim, bu kaynakları tercüme edip değerlendirelim, ama manasız. İyi bir Bizantinist yetiştirmek için 20 sene lazım. Avrupa'da 500 senelik bir Bizantinist çalışma geleneği var. XVI. Asırdan itibaren orda başlamışlar. Latince'ye tercüme etmişler. Ve bugün Batı dillerine tercüme ediliyor, Yunan kaynakları. Kantakuzenos ve Gregoras'tan sonra Bizans tarihinde bir boşluk var. Onlar gibi bir kaynak yok artık. Ta ki Dukas, Franches ve Halkokondiles'e kadar. Onlar çok sonra. Onlar da daha çok Türk Rum tarihini ortaya koyuyorlar.

Şimdi bulduğum çok enteresan bir şeyi size anlatayım. Bu zannedirim bir keşiftir. Onun üzerinde durmak lazım. Osman Gazi'nin hedefi İznik'i almaktı. Çünkü aynı tarihlerde güneyde büyük Bizans şehirleri düşmekte. Pargos (Birgi) düşüyor, Ephesus (Efes) düşüyor; büyük şehirler bunlar. Osman Gazi de aynı maksatla hareket ediyor ve en önemli Bizans şehrine, İznik'e yoğunlaşıyor. Bizim tarihleri okursanız, Bizans tarihlerinde yok bu; Aşıkpaşazade'de var, Aşıkpaşazade Tarihi çok sonra yazılmış, ama oradaki rivayet Orhan devrine kadar gidiyor. Neden? Diyor ki Aşıkpaşazade'de, Orhan'ın imamı İshak, Yahşi Fakih'e anlattı, Yahşi Fakih de XIV. Asrın başlarında tarihini yazdı. Yıldırım Bayezid'e kadar, ben Yahşi Fakih'i Geyve'de buldum, ben aldım bu kitabı okudum diyor. Demek ki bizim Aşıkpaşazade'deki rivayetler, Orhan'ın imamına kadar gidiyor. Ve çok otantik, güzel bilgiler. Neden? Çünkü Orhan'ın imamı herhalde yaşlı bir insandı. Yaşlı olduğuna göre Osman Gazi zamanını da biliyordu, değil mi? Onun için Osman hakkındaki bu rivayeti, İshak Fakih dolayısıyla o zamana kadar irca edebiliyoruz.

Evvela kaynak tenkidini bu noktada iyi tespit etmek lazım. Demek ki Aşıkpaşazade'de Osman Gazi'ye ait çok otantik bilgiler olabilir. Buradan hareket ederek Osman Gazi'nin iki Sakarya seferi var: Birisi 1304'de. Osman Gazi'nin İznik ablukası ne zaman? 1302'de. 1304'de Sakarya'ya bir seferi var. Ertesi sene, 1305'de Sakarya'ya ikinci bir seferi var. Uzunçarşılı'ya bakarsanız, sefer yapıldı, ama

hangi maksatla? Önemli bir maksat var bu iki seferde. Osman Gazi nereleri fethediyor? Sakarya'nın bir kıvrımı var, İznik'e çok yakın. Doğudan gelen bütün yollar Lefke, Geyve ve Mekece'den geçiyor. Bu limanlar İznik yolu üzerindedir. Osman Gazi nereleri fethediyor? İşte bu üçünü fethediyor. Geyve, Levkai (Lefke) ve Mekece. Maksat İznik'i doğudan ve kuzeyden tecrit etmek. Çünkü Sapanca üzerinden bir Bizans ordusu Geyve boğazından geçip İznik'e gelebilir. Yahut doğuda tekfurlar var, Sakarya nehri boyunca. Daha Bolu, Mudurnu filan alınmamış. Orda Bizans kuvvetleri var. Demek onlar Bizanslıların yanına gelebilir. İkinci sefere kendisi gitmiyor, Orhan'ı kumandanlarla gönderiyor. Bizim eski rivayetlerde, Yahşi Fakih rivayetlerinde diyor ki, Köse Mihal, Akçakoca'yı yanına verdi, çünkü Orhan o zaman genç bir adam. Ve bu tanınmış Alplarla beraber Orhan'ı gönderdi diyor. Orhan gittiği zaman Akhisar'ı karargah olarak seçti. Diyor ki, senin fethetmek istediğin yer benim 1304 seferinde fethedemediğim Karaçepuç ve Karatigin kalelerini almaktır. Bu iki enteresan toponimi bize çok şey anlatıyor. Yani İznik'in esas hedef olduğu anlaşılıyor.

Karatigin nerededir biliyor musunuz? İznik'in 4 km. Doğusunda büyük bir ova var. Oradan besleniyor İznik şehri. Ve su yolları, Roma zamanından beri içecek suları yeraltından dağlardan geliyor. Orayı kesersen İznik düşer. Osman Gazi'nin Orhan'a verdiği hedef Karatigin'i almak. Karaçepuç nerede? Karaçepuç de Geyve boğazını tutan bir kale. Şimdi Osman Gazi'nin maksadı gayet açık: İznik'i düşürmek. İznik ablukasıdır, yani bu seferlerin maksadı. Fakat 1302'de Osman Gazi İznik'i ablukaya giderken, ilk seferde, gerisini emniyete almak istiyor. Çünkü Yenişehir Bursa ovasındaki tekfurların tehdidi altında. Oraya çıktığı zaman, İznik'e, Yenişehir'e arkadan hücum edebilirler, ricat yolunu kesebilirler. Onun için 1302'de İznik'e gitmeden önce Dimbos'a bir sefer yapıyor. Dimbos boğazını, buraları gezmenizi çok isterim. Ben bir yaz bütün bu bölgeyi dolaştım. Benim gibi Clive Foss, Fransız Le Forre gibi Bizantinistler gezdiler buraları, fakat Türklerden kimse gitmedi. Bu fakir (ben), Uludağ Üniversitesi hocalarıyla oraları dolaştı. Dimbos çok enteresandır. Orada derin bir vadidedir. O boğaz Yenişehir ovasını Bursa ovasından ayıran derin bir darboğazdır. O boğaza kim hakim olursa iki ovaya da hakim olabilir. Yenişehir ovası Köprühisar'a kadar düz, muazzam bir ova. Tabii Bursa ovasını da biliyorsunuz, ama bu iki ovayı birleştiren şey Dimbos geçididir. Osman Gazi Yenişehir'i korumak için bir sefer yapıyor. İznik'e gitmeden önce ilk seferi bu taraftır. Orada Marmaracık var, bugün de mevcut ve Koyunhisarı

var. İkinci Koyunhisarı. Oraları alıyor.

İznik'ten döndükten sonra Osman Gazi'nin ikinci büyük seferi nerededir biliyor musunuz? Bu Dimbos muharebesidir. Herhalde imparatorlardan aldıkları emirle bu bölgedeki bütün tekfur lar Bursa, Kestel, Kite, bugün Orhaneli dedikleri yer, bu 4 tekfur toplanıp Dimbos'a geliyorlar. Hatta Dimbos'u geçiyorlar, Yenişehir ovasında Koyunhisar'a kadar geliyorlar. İznik'e gitmeden önce Osman Gazi onları burada karşılıyor ve püskürtüyor. İznik'ten döndükten sonra bunlara yani Dimbos boğazını geçmek üzere harekete geçtiği zaman karşısında bu tekfur ittifakını görüyor, onları bozguna uğrattıyor ve geçidi ele geçirdikten sonra bütün Bursa ovası, Apollont'a kadar ayaklarının altında. O zaman akıncılar Apollont gölüne kadar yayılıyorlar. O zaman Bursa'yı, İznik'te yaptığı gibi aç bırakmak için iki kule yapıyor. Bu kulelerin birisi şehrin kuzeyinde. Bugün Çobanbey türbesinin olduğu yerde. Çobanbey aslında Osman Gazi'nin oğullarından birisidir. Orada Balabancık, kuvveti yerleştiriyor. Güneyde Kükürtlü'de. Bugün de öyledir. Bizans'tan, yani, ovoidan gelen yol Kükürtlü'den, Çekirge'den geçer. Orada Aktimur'u kumandan olarak yerleştiriyor. Diyeceksiniz ki Osman Gazi'nin emrinde o taştan kuleleri yapacak mimarlar yok. Kara Mustafa Paşa'nın kaplıcasına inerseniz görürsünüz, büyük bir duvarı hala duruyor. Onun üzerindeki tepede yapıyor kuleyi. Bursa'yı İznik gibi iki kuleyle muhasara ediyor.

Bu kuleleri nasıl yapıyor Osman Gazi. Rumlarla işbirliği yapıyorlar. Rum taşçıları kullanıyor. Bu kulelerin, yukarıdakiler duruyor, üst tarafları yıkılmıştır, ama duvarları duruyor. Üzerine mektep yapılmış. Tam bir örneğini biz başka bir yerde görüyoruz. Göksu ırmağı üzerinde Kuleler diye bir mevki var. İki kule var. Olduğu gibi duruyor bugün. Muazzam iki kule. Büyük değil. Kırk elli veya yüz kişi alabilir, öyle bir kale. Osman Gazi'nin Rum ustalara yaptırdığı kulelerin örnekleri bugün duruyor. Biliyorsunuz onu fotoğraflarıyla da neşrettim İznik makalemd e. Demek ki oraya iki kule yapmış.

İbn Battuta'yı okursanız, İbn Battuta ne zaman geliyor Osmanlı beyliğine? 1334'de. Yeni tam tarihini bir Amerikalı tespit etti. Bilmiyorduk tam tarihini, 1332 veya 1333 veya 1334 deniyordu. Artık tarihi kesinleşti. Geldiği zaman kendisine diyorlar ki, bu Orhan'ın babası Osman, yirmi sene İznik'i muhasara etti. Bu işte "contemporary" bir kaynak ve Aşıkpaşazade'yi te'yid ediyor. Ama dikkat edin, şehri alamadığı için Aşıkpaşazade'de es geçiyor. Bu İznik muhasarasından bahsetmez Aşıkpaşazade. Kim bahseder? Anonimler. Bütün teferruatıyla anlatır. Aşıkpaşazade niye yazmadı, çünkü netice

alınmadı. Orhan zamanında netice alındı. Aşıkpaşazade'ye tam olarak güvenilmez. Bütün diğer kaynaklarla mukayese ederek kullanacaksınız.

Ben İznik muhasarasını anonimlerde buldum. Tam Pachymeres'i karşılıyor. Bapheus (Koyunhisar) muharebesi hakkında Pachymeres'deki bütün bilgiler aynen tutuyor. Çok enteresan. Demek ki Bizans kaynaklarıyla Osmanlı kaynaklarını tenkidi bir şekilde kullanınca bu kaynaklar bize çok objektif tarihi bilgiler veriyor. Şimdi Osman Gazi tarihini biliyoruz. Osman Gazi, Bilecik'i fethettikten sonra merkezini Eskişehir'den Yenişehir'e nakletti. Yenişehir Bursa'ya 30 km'dir, İznik'e 30 km'dir. Öyle bir yer seçti. Yeni bir şehir kurdu. Evler yaptırdı filan. Bir uç. Osmanlı fetihleri daima bir uç tesisiyle oluyor. Yenişehir'i bir uç yaptı. Oradan İznik'e Yalakdere vadisini geçerek gidersiniz. Bursa'ya da Dimbos boğazından geçerek gidersiniz. Bu uçta demek ki sonra gördüğümüz uçların bir örneğini görüyoruz. Osman Gazi zamanında Yenişehir bir uç merkezidir. Ailesini nerede bırakıyor? Bilecik'te. Ve Yenişehir'e yerleştikten sonra doğrudan doğruya Bizans imparatorluğunu karşısına alıyor. Daha önce tekfurlarla savaşıyor. Önceki savaşları hep mahalli tekfurlarla. Bilecik tekfuru, Karacahisar tekfuru filan. Fakat şimdi, Yenişehir'e girince, Bitinya'nın iki büyük şehri İznik ve Bursa tehlike altına düşünce, o zaman Bizans orduları harekete geçiyor.

Muzalon var biliyorsunuz Bapheus muharebesinde. Buradan başka enteresan bir şey dikkatimi çekti. Bu bir keşiftir. Osman Gazi Bizans imparatorunun kendisine karşı bir ordu gönderdiğini işittiği zaman – tabii bu çok korkunç bir şey – Bizans harekete geçiyor, İznik tehlikede. Onun için imparator, Osman'a karşı Muzalon kumandasında bir ordu gönderiyor. Osman İznik muhasarasını bırakıp bu orduyu sahilde bugün Yalova'ya yakın, Hersek dili vardır Yalova'nın doğusunda, Yalakova denilen yerde onu karşılayıp, Bizans ordusunu denize döküyor. İlk defa bir Bizans ve Osmanlı karşılaşmasıdır bu. Tabii Osman'ın casusları var, imparatorun ordu göndereceğini öğreniyor. Casusların adı da Martolos, taa o zamandan var Martoloslar. Onlar haber veriyor. Burada tespit ettiğimiz çok önemli bir nokta var. Osman Gazi o zaman geriden yardım istiyor. Biz Bizans ordusunu karşılayamayız. Onun için nereden yardım istiyor? Sahibin Karahisar'dan. Sahibin Karahisar bugün Afyonkarahisar'dır. Neden bugün Afyon biliyor musunuz? Afyon ticareti ile meşhur bu şehir. Afyon o bölgenin XIX. Asırda afyon ticareti mer-

kezi. O zamanki adı Sahibin Karahisar'dır. Neden Sahibin Karahisar? Çünkü büyük Selçuklu veziri Sahib iki oğlunu yerleştiriyor. Onun bölgesidir. Afyonkarahisar Selçuklu devletinin Bizans'a karşı uç merkezidir.

Bizim eski Osmanlı rivayeti diyor ki, Afyonkarahisar'dan Osman Gazi'ye kuvvet geldi. Demek ki Osman Gazi Selçuklu devletinin desteğini temin etmiştir. Çünkü Afyonkarahisar Selçuklu devletinin Bizans'a karşı uç merkezidir. Bu uç beyleri demek ki müşkül durumda kalınca Selçuk devletine müracaat ediyorlar. Aşıkpaşazade'de birtakım rivayetler var Selçuk Sultanıyla, Alaaddinle birtakım ilişkiler, onlar da tefsire muhtaç. Şimdi bu hikâye midir? Uydurma mıdır? Colin Imber'e göre uydurmadır. Hayır, bu uç kuvvetleri sıkışınca Selçuk devletinden yardım istiyorlar. Osman Gazi demek ki Bapheus muharebesine girmeden önce Afyon'dan asker istemiş. Ve Pachymeres'e dönelim şimdi. Pachymeres diyor ki Osman Gazi'nin etrafına büyük bir ordu toplandı. Muzalon'la gelen Bizans kuvvetleri 2000 kişi. Osman'ın kuvvetleri 5000 kişi. Anadolu'dan muazzam kuvvetler gelmiş. Gelen Türkler, yani arkadan gelen Türklerin maksadı; tabii o zaman devlet millet mefhumu yok, ganimet için geliyorlar. Bizans ordusunu yeneriz, ganimet elde ederiz diye gelmişler. Pachymeres'e dönelim. Ne diyor biliyor musunuz? Bapheus'dan sonra, bu gelen gaziler Yoros'a kadar gidiyorlar. Öyle bir yağma yapıyorlar ki, buradaki Hristiyan halk İstanbul'a kaçıyor. Pachymeres diyor ki; İstanbul'a doldular, yollarda sokaklarda dleniyorlar, sefalet içindeler. Hastalık, perişan bu kaçaklar. İstanbul'a sığınmışlar. Pachymeres anlatıyor; öyle bir yağma yaptılar ki, ağaçlardaki meyveleri bile toplayıp göturdüler diyor. Demek ki bakınız, Osmanlı akınları Bizans için yıkıcı bir mahiyet kazanıyor. Halk artık ekin ekemiyor, emniyet için hisarlara, İstanbul'a kaçıyorlar. Orda hastalık ve veba salgını başlıyor. Şimdi tarafsız bir tarihçi olarak Pachymeres'in bu müşahedelerini okuyacaksınız. Ama bunu Pachymeres anlatıyor. Bizim tarihlere bakarsanız kutsal ganimet aldık değil mi? Gaza ile ganimet aldık. Öbür tarafta sefalet, felaket, hastalık. Demek ki Bizans Osmanlı ilişkilerinin başlangıç devresini böyle tesis ettik yeni baştan. Ne sayede? Osmanlı rivayetlerini Bizans kaynaklarıyla mukayese ederek değerlendirdik.

Başka ne yaptık. Zikredilen bütün yer adlarını gidip bizzat gördük var mı bu yer diye. Karaçepuç diye bir yer var mı? Var. Hüdavendigâr defterinde anlatıyor. Mekece zaviyesi var. En eski zaviye bu, 1324 tarihli Mekece vakfiyesi. Akhisar (İznik-Sakarya arasında) çok önemli Bizans zamanında. Bugün çok verimli bir ovadır. Orhan

1305 seferinde Akhisar'ı karargah yapıyor, Karaçepuç ve Karatigin'i almadan. Bizans zamanında da burası, Melangia denilen bölge, Bizans imparatorlarının Anadolu'ya yaptıkları seferlerde ordularına at temin ettikleri çok verimli bir ovadır. İstanbul'dan gelir Bizans imparatorları, burada süvarilerine at temin ederlerdi. Melanghia'da. Claive Foss'un çok önemli bir makalesi var, o da bu Akhisar'ı anlatıyor. Orhan da, şayan-ı dikkat Akhisar'ı merkez ediniyor. Bugünkü Akhisar değil, dağdadır. Claive Foss, Le Forre bunları tasrih ettiler. Şimdi demek ki ben bu araştırmalarda beni uyaran en önemli şey Karatigin'i buldum, Karaçepuç'ü buldum. Benden önce Le Forre, Claive Foss bu kaleler üzerinde araştırmalar yaptılar. Ve ancak o zaman Aşıkpaşazade'nin uydurmadığını gördüm. Karaçepuç'ü, Aşıkpaşazade İstanbul'da oturmuş tarih yazıyor, nasıl uydurabilir? Demek ki bir Karaçepuç var. Var mı acaba? Git bak gör. Karatigin var. Benden önce Claive Foss ve Le Forre Bitinya kaleleri diye araştırdılar. Karaçepuç'ün nerede olduğunu bulamadılar. Karaçepuç'ü buldum, Geyve üzerinde, bugün Çobankale. Geyve boğazını koruyan bir kale.

İşte Bizans tarihini yeniliyoruz. Bizantinistler ve bilhassa Colin Imber bunların hepsi hikaye diye bir kenara atıyorlar. Ama oradaki yer adlarından hareket edince ve Bizans kaynaklarıyla karşılaştırdınca yepyeni şeyler buluyoruz. Mesela bakın çok önemli bir keşif yaptım. Pachymeres diyor ki, Orhan Gazi Karaçepuç'ü almak için geldiği zaman kaleyi almak için ordusunu üç bölüğe ayırdı. Birisini bir vadide pusuya sakladı. Bir bölüğünü kalenin arkasına gönderdi. Ve bir bölüğü de kendi kumandası altında doğrudan doğruya kaleye saldırdı. Tabii bu üçe ayırmak bir taktiktir. Meşhur Sırp Sındığı savaşında da aynı taktik kullanıldı. Üçe ayırdı kuvvetlerini Hacı İlbeyi. Üç taraftan saldırınca düşman şaşırıyor. Tabii ne tarafa gidecek? Bir dağınıklık oluyor. Bu bir Osmanlı taktiği. Şimdi gelelim Pachymeres'e. Pachymeres diyor ki, Katoikiya tabii o Karaçepuç'ü bilmiyor. Katoikiya kalesini Orhan ordusunu üçe ayırarak aldı diyor. Buradan biz neyi keşfediyoruz? Karaçepuç Katoikiya'dır. Ufak bir teferruat. Aynı taktiği Pachymeres'de de buluyoruz. Demek ki topografi, toponimi ve taktik gibi şeyler bir tarihçi için çok önemli.

Pachymeres başka çok enteresan bir şey öğretti bize. Pachymeres'te var, Osmanlı kaynaklarında yok. Diyor ki, Osman Gazi çok atılgan, en ön safta savaşan bir kimse. Ama bu aslında Kastamonu'daki Çobanoğullarına bağlı. Onun emrinde. I. Alaeddin Keykubad 1220'lerde, 1220-1230 arasında, burada Hüsameddin Çoban bey var. Bu uç beyidir, emirü'l-ümerâ. Çok önemli bir beydir. Yani

saltanat değişmelerinde rol oynayan ve maiyetinde onbinlerce Türkmen olan bir beydir. Bu Çoban bey o kadar önemlidir ki, onun bir Kırım seferi vardır, gidip Suğdak'ı alıyor o zaman. Ticaret yolunu emniyet altına almak için. Yani Altınordu – Mısır ticaret yolu Kastamonu'dan geçer. Yani çok önemli bir beydir bu. Bunun torunu Ali Bey bu uçta. Kastamonu'dan hareket ederek Paflagonya'dan bu uç beyi Sakarya'ya kadar gelmiş, dayanmış, Bizans'ı tehdit ediyor. O zaman Bizans'ın bu bölge ile irtibatı denizden Heraklea, Karadeniz Ereğlisi üzerinden oluyor. Heraklea 1346'da Osmanlılar tarafından alınıyor. Şimdi burada aslında Çobanoğulları hakim. Osman önemsiz bir uç beyi. Onun gibi başka Alplar da var. Konur Alp var, Turgut Alp var, Aykut Alp var. Osman da alplardan birisi. Fakat onların arasında sivriliyor Osman Gazi. Niçin? Onu da Pachymeres'den öğreniyoruz. Çok güzel izah ediyor.

Çobanoğulları geriden Moğollar ve Selçuk Sultanı tarafından tehdit ediliyor. *Müsameretü'l-Ahbar*'da çok tafsilatlı anlatılıyor. Moğollar nasıl geldi? Selçuk tahtına bu Kastamonu emirinin desteklediği başka bir Selçuk şehzadesi var, Selçuk Sultanı Moğol kuvvetleriyle bunlara karşı geliyor. Ve Çobanoğlu Yavlak Arslan'ı ortadan kaldırıyorlar. O zaman Kastamonu'da Candar ailesi yükseliyor. O zaman Çoban ailesinden Ali, Sakarya tarafına kaçıyor. Ve Bizans'la sulh yapıyor. Maiyetindeki bu gaziler artık ganimetten mahrum kalıyorlar. -Çobanoğulları hakkında en güzel tedkiki Yaşar Yücel yaptı. Onu mutlaka okuyun. Pachymeres'i de Fransızca'sından kısmen kullanmış-. Çobanoğlu Ali, Bizans'la sulh yapınca onun maiyetindeki gaziler ganimet yok, yani Sakarya üzerinden Bizans topraklarında yağma yapamazlar, ganimet alamazlar, onun için onlar diyor Pachymeres, daha atılğan olan öteki şeflerin ve gaza yapan şeflerin hizmetine geldi. İşte Ali'nin maiyetindeki akıncılar Osman Gazi'nin hizmetine giriyorlar. Pachymeres diyor ki bu Osman Gazi çok enerjik, atılğan, gaza yapan bir kumandandı. Gaziler onun hizmetine girince o kuvvetlendi diyor. Bu uçta Osman Gazi'nin talihi yükseldi.

İkincisi Ankara'da o zamanki büyük emir Kızılbey'dir. Kızılbey'in tarihi gelenekleri bugün Ankara'da yaşıyor. Kızılbey Mahallesi var. Kızılbey mescidi var. Bu Kızılbey Hüsameddin Çoban gibi önemli bir sipehsalar. Kızılbey'den kim bahsediyor? İbn Bibi'de var bunlar. Hüsameddin Çoban da var, Kızılbey de var. Ankara çok önemli o zaman. Yani Bizans'a karşı iki büyük askerî merkez. Üçüncüsü Afyonkarahisar'da. Dördüncüsü Denizli'de. Bizans'a karşı bunlar uç merkezleri. Sonradan klasik Osmanlı şehirleri olarak

gelişiyorlar. Fakat dört büyük merkez var Bizans'a karşı. Şimdi gelelim Osman Gazi'ye. Bütün Osmanlı tarihini I. Keykubad'dan başlayacaksınız. I. Keykubad'ın saltanatı 1220 ile 1235 tarihleri arasında. Çok önemli. Batı uçlarında gaza hareketlerini kuran adamdır. O Lazkaridler zamanında –bu da yeni bir buluş- bunu Longdon evvela ortaya attı. Genel olarak Bizantinistlerin ileri sürdüğü şey Lazkaridlerle Selçuklular artık tamamen savaşı bıraktılar, birisi Balkanlara, İstanbul'a döndü, diğeri doğuya döndü ve hiç çatışma olmadı. Hayır. Longdon, Bizans tarafından gösterdi ki Lazkaridlerden II. Vatatzes Anadolu tarafında genişletmeye çalışıyor. Bizans artık elden gitmiş, Latinlerin elinde. Onun için gözlerini Anadolu tarafına çeviriyor. Ve birtakım hareketler var. Longdon 2-3 makalesinde Bizans tarafından çok güzel anlatıyor. Fakat Longdon'u okuduktan sonra gördüm ki, I. Alaeddin Keykubad'ın bu tarafta seferleri var 5 sene. 1225-1230 arasında Ankara'ya gelmiş, halk kendisinden köprü cami istemiş. Ankara'daki en eski cami I. Alaeddin camiidir. Hisardaki camidir. Alaaddin'in yaptığı köprü de bugün duruyor, restore edilmiştir. Sonra Alaaddin buraya nasıl geldi? Sefer yolunu takip ettik. Şereflikoçhisar'dan geçmiş. Karısı orada ölmüş, orada camii ve karısının türbesi var. Daha ileriye gittim, Konya'ya doğru. Sultan Hanı'nı Alaaddin Keykubad yaptırmış. Beypazarı'nda 1225 tarihli bir Selçuk camii var, Alaaddin Camii. Buraya gelmiş Selçuk Sultanı. Lazkaridlerle savaşmış. Bu savaşı Cahen bir Suriye kaynağından tespit ediyor (İbn Nazif). Bizanslılarla Selçuklular arasında uzun savaşlar olduğundan bahsediyor. İşte Osmanlıların, Ertuğrul'un menşei de buna dayanıyor.

Osmanlı rivayetinde çok enteresan bir kayıt var, diyor ki Ertuğrul Alaaddin'le beraber gitti, savaşta ona yardım etti, Alaaddin de ona Karacadağ eteğinde bir arazi verdi. Ankara civarında Karacadağ var mı? Ankara ile Konya arasında en büyük silsile Karacadağ silsilesidir. Oraya gittik, bir Türkmen köyü bulduk. Demek ki bu rivayetin de bir doğruluğu var. Bir kere Alaaddin'in burada Lazkaridlere karşı sefere geldiğini biliyoruz. Demek ki Alaaddin'in maiyetinde bir Türkmen grubu var. Onlara da Karacadağ'da toprak vermiş. Ve bu kim? Ertuğrul. Osmanlı rivayetine kadar geliyor. Görüyorsunuz ilk Osmanlı devletini tamamen yeniden ele almak lazım. Şimdiye kadar yazılan bütün şeyleri bir tarafa atacaksınız, yeni baştan yazacaksınız. Bu Bizans Osmanlı ilişkilerine dair ilk dönemdir.

Şimdi Osman Gazi tarihini yeni baştan yazmak lazım. Ben araştırmalarımı şu makalelerimde ele aldım. Kaynaklarını ve delillerini orada bulacaksınız. Bir kere "Osman Gazi'nin İznik Kuşatması ve

Bapheus Muharebesi” adlı makalem, sonra “Struggle for Nicea between Osman Gazi and the Byzantine” adlı makalem. Bu iki makale Osman Gazi tarihini zannediyorum yenileyecektir.

Osman hakkındaki bilgiler 1305'ten sonra birdenbire kesiliyor. Osmanlı kaynakları da Bizans kaynakları da Osman'dan bahsetmiyorlar artık. Ondan önce Bitinya'da olanlar, Bursa'nın düşmesi hatta Bilecik'in düşmesi Anglegekon'un düşmesi Pachymeres'te bahsediliyor. Ama ondan sonra Gregoras'tan sonra Bizans kaynaklarında bir bilgi yok.

Orhan devri çok önemli. Orhan devri yine Bizans imparatorluğu ile İzmit ve İzmit üzerinde yoğunlaşıyor. Biliyorsunuz Osman Gazi bu Draz Ali kulesini yapıp 100 kişiyi o kuleye koydu. Gittik baktık öyle bir yer var mı diye. Hakikaten bugün Draz Ali köyü var. İdrisi Bitlisî diyor ki köyün arkasında bir de Draz Ali Pınarı vardır. Köyün arkasındaki kayalıktan bir pınar çıkar diyor. Gittik Draz Ali köyüne. Dedim burada bir pınar olacak, hakikaten köyün arkasında muazzam bir kaya ve altından pınar akıyor. Bu son makalemde oranın bir fotoğrafını da verdik. Demek ki Aşıkpaşazade Osmanlı kaynakları arasında bu kadar otantik. Ama onu kontrol etmek lazım. Neresinde efsane var, neresinde hakiki tarihi bilgi var.